

הלנצח תאכל חרב?

אוסלו ממרחק 13 שנה

עתליה בן-מאיר

ביניהן. לגופו של עניין, בעוד השיחות, ובמיוחד הצעותיו של הנשיא קלינטון, התמקדו באפשרות של מתן 'זכות שיבה' למדינה הפלשתינית העתידית – המשיכו הפלשתינים לדרוש במפגיע הכרה בזכות השיבה של הפליטים לתוככי מדינת ישראל.

הפלשתינים השקיעו מאמצים בלתי נלאים בניסיונותיהם להשיג לגיטימציה לנרטיב שלהם באשר לשורש בעיית הפליטים. הם הצהירו שמטרתם היא לאלץ את ישראל להתעמת "פנים אל פנים עם הקורבנות, העדים לפשעיה". אך ישראל סירבה לקחת חלק במשחק, והדגישה חזר וחדש את אחריותם של הערבים ליצירת בעיית הפליטים. הפלשתינים מצדם, במקום ליטול אחריות, הרבו להתלונן על כך שישראל "ניסתה לכפות את הנרטיב שלה באשר לשורש הנכבה":

הוועדה לענייני פליטים לא זזה צעד אחד קדימה. כשהם עומדים בתוקף על סירובם לקחת אחריות מוסרית או חוקית למה שקרה, הישראלים הביעו נכונות, לכל היותר, להביע צערם על מה שעלה בגורלם של הפלשתינים כתוצאה ממלחמת 1948. ובשל העובדה שכל דיון על זכות השיבה כמוהו כהכרזת מלחמת חורבן על מדינת ישראל – ועל כן בבחינת טאבו עבורה – לא יכולות להתנהל שיחות אודות לוח-זמנים ליישום השיבה.¹

במהלך המו"מ עם הפלשתינים, ויתורים מצד ישראל בנושא הפליטים נתפשו תמיד כמובנים מאליהם, ועל כן אין להתייחס אליהם כאל התקדמות בשיחות. לדוגמה, התחייבותה של ישראל לאפשר לכמה אלפי פלשתינים לחזור במהלך תקופה של עשר שנים במסגרת "איחוד משפחות" ו"מקרים הומניטריים", לא זכתה לשום הכרה או הערכה. הפלשתינים, לעומת זאת, דבקו בעמדותיהם

פרקים הקודמים בספר* נותח ופורש "תהליך השלום" במטרה לשפוך אור על מניעיהם של מנהיגי מפלגת העבודה, שהיו חוד החנית לתהליך שהסיג רבים מיעדיה של מדינת ישראל, בהגשמתם עסקה מאז קום המדינה. בפרק זה נתבונן אל העתיד וננסה להתמודד עם שתי השאלות שעמדו במרכז המו"מ הישראלי-פלשתיני במהלך תהליך אוסלו:

- האם יש "אופק מדיני" ליחסים בין ישראל לבין הרש"פ?
- האם יש תקווה אמיתית לקץ הסכסוך הישראלי-פלשתיני ולשלום?

★

סוגיות שלא יושבו

פליטים ו'זכות השיבה'

ידוע, הסכם אוסלו דחה את פיתרון בעיית הפליטים לשלב הסדרי הקבע, וכך עלתה הבעיה במלוא עוצמתה בקמפ-דייוויד. לדידם של הפלשתינים, בפסגת קמפ-דייוויד הם נחלו את הכישלון העיקרי דווקא בוועדה לענייני פליטים. ככל שנקפו ימי הפסגה הלך והתברר שהפער בעמדות כה רחב, עד כי לא ניתן היה לגשר

ד"ר עתליה בן-מאיר היא היסטוריונית אשר פרסמה מספר מאמרים וניירות עמדות במסגרת מרכז אריאל, בעיקר בנושא ערביי ישראל והזרות היהודית של מדינת ישראל.

* מאמר זה הינו הפרק התשיעי מתוך ספרה של ד"ר בן-מאיר **כישלון או אייולת** העומד לראות אור בקרוב (בהוצאת מרכז אריאל ותמוז הוצאה לאור).

¹ אכרס הניה, "מסמכי קמפ-דייוויד", *Journal of Palestinian Studies* חורף 2001, כרך 30, גיליון 2, ע' 75-97.

על יכולותיהם ותפקודם של כוחות הביטחון הפלשתיניים. המפות הישראליות שהוגשו לפלשתינים, בזו אחר זו, החל מ-12% סיפוח לישראל שנתבע בשטוקהולם וכלה ב-8% בקמפ-דייוויד, הלכו והתקרבו למפות הפלשתיניות. למרות זאת, המפות כולן כונו "פרובוקטיביות".

הפשרות הישראליות לאורך המו"מ על ההסדר הסופי, והנסיגה העקבית של ישראל מעמדותיה, אל לנו לשכוח דרישותיהם המעורפלות של הפלשתינים. אל לנו לשכוח שהפלשתינים, לאורך כל תקופת המו"מ, לא התפשרו על שום נושא ולא נסוגו מאף עמדה.

בצל החלטה 181 מ-1947 – תוכנית החלוקה

מ אז טאבה הזיוו הפלשתינים (שוב) את קורת השער, כשהם מחיים מחדש את תוכנית החלוקה מ-1947 ומעלים על נס את הקמתה של מדינה פלשתינית עם רצף טריטוריאלי כזו המרכזי להמשך נסיגתה של ישראל. לצורך כך אימצו אסטרטגיה על-פיה יש לאלץ את ישראל לוותר על שטחים במידה שתבטיח את עצמאותה ויכולת קיומה של מדינה פלשתינית כפי שהם מבינים אותה.⁷ בהתאם לזאת, לשכת ההסברה הפלשתינית כבר חדלה להציג מספרים באשר לגודלה של המדינה הפלשתינית. במקום זאת היא מתמקדת בחבלי ארץ שישראל רוצה לשמור לעצמה, וטוענת שסיפוחם למדינת ישראל יפגע בשלמותה ושגשוגה של המדינה הפלשתינית.

הפרשן הפוליטי אהוד יערי הזהיר את דרג מקבלי ההחלטות בישראל מפני הסכנה הנובעת מכך שהרש"פ עשויה לפנות לעזרה להחלטת עצרת האו"ם 181 מ-1947 – תוכנית החלוקה – כדי שתשמש אבן-יסוד לדרישתם למדינה פלשתינית.⁸ תחייתה של תוכנית החלוקה משנה ללא ספק את הנחות היסוד עליהן מתבסס המו"מ הדיפלומטי.

אף שתכסיסנות זו אומצה במקורה על מנת להתעמת עם ראש הממשלה דאז בנימין נתניהו, יש ראיות לכך שהפלשתינים ממשיכים לקדמה. כשהמועצה הכללית של אש"פ התכנסה בעזה באפריל 1998, רבים מהנציגים עמדו על כך שאש"פ חייב לדחות את עמדתה הרשמית של ישראל, הטוענת שהחלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 החליפו את החלטה 181.

מכון המחקר MEMRI, הראשון שדיווח על שינוי זה, חשף את תוכנית הפעולה של הרש"פ, שמטרתה ליישם את החלטת החלוקה מ-1947. התוכנית הוצגה במסיבת עיתונאים שנערכה בעזה באפריל 1999 על-ידי נביל שעת'י, השר הממונה על שיתוף-פעולה בינלאומי ברשות וחבר צוות המו"מ הפלשתיני.⁹ על-פי שעת'י, בפגישות שערך ברחבי העולם, ערפאת שב והדגיש שהפלשתינים מבססים את תביעתם לעצמאות על החלטת החלוקה מ-1947:

...במסעו ברחבי רבות מארצות העולם דיבר הנשיא [ערפאת] על זכות למדינה פלשתינית, זכות המבוססת על החלטה 181 מ-1947, ולא על החלטות ועידת מרדית או על הסכמי אוסלו.¹⁰

אש"פ מתכוון ליישם את 'מודל נמיביה' – מודל אליו הרבה ערפאת להתייחס – בתוך גבולות החלוקה מ-1947.

בנחישות וללא פשרות. העמדה הפלשתינית הרשמית כפי שהוצגה על-ידי אבו-מאזן,² המזכיר הכללי של הוועד המנהל של אש"פ, היתה ברורה ובלתי-מתפשרת: 'זכות השיבה' אפשרית אך ורק לתוך מדינת ישראל. העמדה הפלשתינית, הדוחה מכל וכל מימוש 'זכות השיבה' במדינה פלשתינית, מעוגנת בהחלטת האו"ם 242 פסקה 2, על-פיה 'יש להגיע להסדר הוגן של בעיית הפליטים', וכן בהחלטת עצרת האו"ם 194 משנת 1947. הפלשתינים מפרשים סעיפים אלה כאילו 'זכות השיבה' יש קדימות, ורק מי שאינו מעוניין לממש זכות זו יכול לבקש פיצוי:

הבהרנו לישראלים שזכות השיבה פירושה שיבה לישראל ולא למדינה הפלשתינית... כיוון שמשם הם [הפלשתינים] גורשו ושם נמצא רכושם...³

עמדה דומה באה לידי ביטוי במסמך ההסתייגות שהגישו הפלשתינים לנשיא קלינטון בתגובה להצעותיו בקמפ-דייוויד:

החלטת עצרת האו"ם 194, המהווה בסיס להסדר צודק של בעיית הפליטים, קובעת שלפליטים זכות לחזור 'לבתיהם' ולא 'למולדתם' או 'לפלשתיין ההיסטורית'. עצם מהותה של זכות השיבה הוא בחופש בחירה: יש לתת לפלשתינים זכות לבחור היכן יגורו, לרבות חזרה לבתים מהם גורשו.⁴

מאחר שישראל סירבה להיכנע לתכתיב הפלשתיני, והפלשתינים דבקו בעמדתם שלהם ללא פשרות, והמו"מ לפיתרון בעיית הפליטים הגיע למבוי סתום.

גבולות

ס את פיתרון בעיית הגבולות דחה הסכם אוסלו לשלב השיחות על הסדר הקבע, ולכן היוותה בעיה זו נושא מרכזי בפגסת קמפ-דייוויד.

במהלך המו"מ בקמפ-דייוויד בנושא הגבולות, הפגינו הפלשתינים אטימות מוחלטת כלפי הצורך של ישראל לשמור על ביטחון המדינה ואזרחיה. מנקודת המבט הפלשתינית, הסיבה להתמוטטות השיחות בקמפ-דייוויד, כישלון שמנע הסכמה בנוגע לגבולות, נעוצה בדפוס החשיבה הכוחני של הישראלים. לפלשתינים לא היה כל ספק שהישראלים המציאו את הסכנות המאיימות על קיום המדינה, רק כדי להצדיק נוכחות צבאית ישראלית חזקה בגדה המערבית. אי לכך לא היו לפלשתינים כל לבטים או התחבטויות כאשר ביטלו את צורכי הביטחון של ישראל בכינוי 'תיאוריות אבסורדיות'.⁵ אף שהדאגות הביטחוניות של ישראל הן אלה שעמדו בבסיסן והיו כל סיבת קיומו של תהליך אוסלו, הכרה בהן לא יכלה לעלות בקנה אחד עם התפישה העצמית הפלשתינית כ'קורבן'.

מנקודת הראות של הפלשתינים, 'הישראלים באו לקמפ-דייוויד לא על מנת לחפש לשון של דיאלוג עם שכן ושותף, אלא על מנת לבצר את הישגי מלחמת 1967, על מנת לחזק ולתת תוקף לכיבוש'.⁶

במהלך המו"מ בקמפ-דייוויד, הפלשתינים פירשו, לדוגמה, את הדרישות הביטחוניות של ישראל כתכסיס שנועד לקדם את הכוונות הישראליות להציב תחנות התרעה מוקדמת בבקעת הירדן ולהטיל הגבולות ממורות

² אבו-מאזן נאבק שנים כדי לטהר את שמו, לאַר חר שדווח כי הוא הס־כים להחזרת הפליטים למדינה הפלשתינית במסמך "הבנות ביי-לין-אבו-מאזן". כיום מציג אבו-מאזן את העמדה הפלשתינית הנוקשה, לפיה הפליטים חייבים לחזור לבתיהם, כשיפיר טו.

³ אל-ח'יאט, "המחשבות הפלשתיניות בהקשר לזכות השיבה", MEMRI, וכן יותם פלדנר וא־לומה סולניק, "המחשבות הפלשתיניות בהקשר לזכות השיבה", דו"ח מיוחד מספר 4, <www.memri.org.il> מרס 30, 2001.

⁴ אל-אייאם (הרשות הפלשתינית), מתוך פלדנר וסולניק, שם.

⁵ אכרס הניה, 2001.

⁶ שם.

⁷ יותם פלדנר, "ההסבר הפלשתיני (המעודכן) אודות קמפ-דייוויד חלק ב: ירושלים ונסיה טריטוריאלית", סדרת מחקר וניתוח מס. 69, אתר MEMRI, 7 בספטמבר 2001.

⁸ אהוד יערי, "האסטרטגיה הפלשתינית לגבי החלטה 181: מנתניהו ועד ברק", Peacewatch מספר 1, 212, ביוני 1999.

⁹ "הפלשתינים חושפים תוכניותיהם לטווח ארוך", אתר MEMRI, דיווח מיוחד מס. 31, 23 באפריל 1999.

¹⁰ אל-אייאם ו-אל-קודס, 23 באפריל 1999. ערפ־את חזר על עמדה זו באסיפת עיתונאים במרס סקבה ב-6 באפריל 1999.

וכלה בניגריה. אתם באמת מאמינים שאחת מהארצות או מהקבוצות האלה יסכימו לקבל את טענותיה של ישראל ולוותר על ירושלים ועל חראם-אל-שריף?

ערפאת אף נקט בלשון איום כלפי ביל קלינטון ואיים במלחמה כלל-איסלאמית אם יעז לכפות את פיתרון הסוגיה על הפלשתינים. בפגישה מכריעה עם הנשיא קלינטון ב-19 ביולי 2000, אמר ערפאת לנשיא קלינטון:

עוד לא נולד המנהיג הערבי שיוותר על ירושלים. לא אבגוד בעמי או באמון שנתן בי. אל תחשבו שאני אהיה זה שייתן תוקף חוקי להתנחלויות.¹¹

במילים אחרות, לעולם המוסלמי כולו יש זכויות על ירושלים ועל הר-הבית; לעם היהודי אין שום זכויות כאלה.

הטרור הפלשתיני

הטרור הפלשתיני היה הסיבה והמנוף לפתיחת המו"מ עם אש"פ ב-1993. באמצעות ההכרה ביאשר ערפאת כמנהיג העם הפלשתיני, שאפה ישראל להביא קץ לאלימות הפלשתינית. יותר מעשר שנים חלפו מאז החתימה על הסכם אוסלו, וניתן לקבוע נחרצות שכל התקוות שתלו בערפאת – התבדו. לא זו בלבד שערפאת לא חיסל את האלימות הפלשתינית, היא אף לבשה צורה אחרת, קטלנית הרבה יותר וחסרת-רחמים. ערפאת יצר שותפות עם ארגוני הטרור, הזרים אליהם כספים, סיפק להם נשק, וניצל אותם לקידום מטרותיו המדיניות.

כאשר באים לדון בסוגיית השלום, יש לשאול: האם ממשלת ישראל רשאת לנהל מו"מ עם ארגוני טרור השולחים מתאבדים להתפוצץ בקניונים, בתחנות אוטובוסים ובאוטובוסים צפופי אדם, בבתי-ספר ובמקומות בילוי? האם ממשלת ישראל יכולה לנהל שיחות שלום עם מחבלים שאינם רואים ביהודים בני-אדם בעלי זכות קיום ולכן לא מטריד אותם לצוד ולרצוח אותם בכבישים, ברחובות ובבתיהם? במילים אחרות, האם ממשלת ישראל רשאת לטפח "אופק מדיני" עם גורמים השואפים להשמיד את המדינה בכל האמצעים העומדים, ויעמדו, לרשותם?

על-פי מודל זה, כל השטחים שישראל תפסה מעבר לגבולות החלוקה, לרבות מערב-ירושלים, יועברו באופן זמני לאו"ם. יתר על כן, לאו"ם תוענק הסמכות לקבוע את מעמד הסופי של שטחים אלה באמצעות משאל-עם שייערך בקרב העם הפלשתיני. לאזרחי ישראל לא יהיה פתחון-פה.

ערפאת, בדומה לשאר המנהיגים הפלשתיניים, הצהיר באופן חד-משמעי שלא יהיה קץ לסכסוך עד שבעיות 1948 ייפתרו לשביעות רצונו. הקמתה של מדינה פלשתינית עצמאית בגדה המערבית וברצועת עזה לא תפתור את הבעיות הללו. גם אם ישראל תסכים לחלק את ירושלים, להוריד את כל ההתנחלויות ולסגת לגבולות 1967, כל אלה לא יביאו קץ לסכסוך הישראלי-פלשתיני. ואכן, במהלך שיחות קמפ-דייוויד וטאבה נטו הפלשתינים יותר ויותר להטות את בסיס הדיונים מהחלטות האו"ם 242 ו-338 שהתקבלו לאחר 1967, לעבר החלטות 181 ו-194 מהשנים 1947-1948.

כאשר תוכנית החלוקה מ-1947 מרחפת מעל "האופק המדיני", קשה להאמין שמדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה לפתוח בשיחות על בסיס זה.

ירושלים

העמדה הפלשתינית בנוגע לסוגיית ירושלים, פשוטה: ירושלים היא חלק מהשטחים שנכבשו ב-1967, ואי לכך, החלטת עצרת האו"ם 242 חלה עליה. מכאן שעל ירושלים לחזור לריבונות פלשתינית ולהיות לבירתה של המדינה הפלשתינית. המעברים בין מזרח-ירושלים למערבה יהיו פתוחים, ואין מניעה לשיתוף-פעולה עם ישראל בתחום המוניציפלי. בבואם לדון בעתידה של ירושלים, הפלשתינים מצפים מישראל כי תוותר על כל תביעותיהם של היהודים, הן באשר לעיר ירושלים והן באשר להר-הבית. התגובה הפלשתינית לסירובה של ישראל להיכנע לתביעותיהם היתה מזלזלת ומעליבה. הם מתחו ביקורת חריפה על הישראלים, האשימו את ברק ושריו ואת חברי המשלחת הישראלית כאילו סירובם משקף את העובדה שהם סגלו לעצמם את עמדותיהם של היהודים הפונדמנטליסטים הקיצוניים ביותר. לא זו אף זו, הפלשתינים גלגו על המשלחת הישראלית והטיחו בחבריה החילוניים כאילו החלו לנקוט בגישה דתית קיצונית, בהופכם את התנאי להתיר ליהודים להתפלל ביחראם-אל-שריף לתביעה חיונית עבור ישראל.

מנהלי המו"מ הפלשתיניים היו אטומים לקשרים הדתיים, הלאומיים וההיסטוריים שיש ליהודים עם ירושלים ועם הר-הבית. עמדתם ביטאה את התעמולה הפלשתינית העוינת, האנטי-יהודית והאנטי-ישראלית, המכחישה את קיומו של בית-המקדש על הר-הבית ואת משמעותו כאתר הקדוש ביותר לדת היהודית ולעם היהודי. ערפאת האשים את האמריקאים בקמפ-דייוויד בכך שהם מוסיפים נופך דתי לסכסוך, עמדה אשר תוביל, באופן בלתי-נמנע, להתלקחות:

ירושלים אינה רק עיר פלשתינית... היא גם עיר ערבית, מוסלמית ונוצרית. אם אני אקבל החלטה בקשר לירושלים, עלי להיוועץ בסונים, בשיעים ובכל המדינות הערביות. אני צריך להתייעץ עם מדינות רבות החל באיראן ופקיסטן, דרך אינדונזיה ובנגלדש

¹¹אל-קודס, 20 ביולי 2000.

הסתה פלשתינית אנטי-ישראלית ואנטישמית

התמסרותם של הילדים למטרה הקדושה של הרג ישראלים. להלן קטע מתוך שיר ששרה ילדה בגיל 7:

גמרתי להתאמן בהפעלת תת-מקלע 'השיבה'. אימנתי את חברי – ילדים ונוער. נשבענו לנקום את דמם של חברינו שנרצחו ונפצעו.¹⁵

הם מארגנים מחנות קיץ המוקדשים לשנאה, ומשדרים תוכניות טלוויזיה המפארות את המחבלים המתאבדים. בפרסומת בטלוויזיה, למשל, צעיר המשתתף במחנה בחאן יונס, שר:

באתי אליכם עם חרב בידי. נגרש אותם [את היהודים] לים. יומכם קרב, כובשים, אז נחשל חשבונות. נעשה זאת בעזרת אבנים וכדורים!

הפלשתינים עומדים בראש חזית מכחישי השואה:

כשהחלו הנאצים לרדוף את היהודים, החלה הרוח נושבת לטובתם. מה שהיטלר עשה ליהודים, הוא בעצם חשף את המזימה היהודית... הם רקחו סיפורי זוועה על תאי גזים בהם השתמש היטלר, לטענתם, על מנת לשרוף אותם בעודם בחיים... האמת היא שרדיפות שכאלה הן בדיה מרושעת של היהודים. זוהי עלילה שהם כינו 'שואה' על מנת לעורר אהדה... גם אם הסתערותו של היטלר הקלה על רדיפת יהודים, בסופו של דבר היהודים בוודאי יצאו נשכרים מכל העניין...¹⁶

בהביאו את ההסתה לרמות שטרם ידעה קודם לכן, האשים ערפאת את כוחות הכיבוש הישראלי לא רק בהריגת ילדים פלשתינים, אלא טען ש"יהם מתעללים בגופותיהם ומוציאים מתוכם איברים חיוניים על מנת להשתמש בהם כ'חלקי חילוף'".¹⁷ השנאה היא לעתים קרובות הנושא המרכזי בדרשות המשודרות בטלוויזיה הרשמית של הרשות:

אללה תיאר אותם [היהודים] בספרו כמאופיינים ביהירות, התנשאות, פראות ובוגדניות... רמאים וערמומיים... בגלל כל אלה הפך אותם אללה לקופים ולחזירים. הם מוליכי שולל, ערמומיים, עוסקים בטרור אידיאולוגי... הם אויביו המקוללים של אללה; קללה אחר קללה תנחת עליהם, עד יום הדין. התנהגותם של היהודים, אותה הם מקנים לילדיהם, היתה ועודה מושחתת: חמדנים היו וחמדנים נשאר. רוצחים הממשיכים לרצוח. בוגדים הממשיכים לבגוד. שפכו דם וממשיכים לשפוך... למוסלמים, על כן, יש תפקיד מיוחד לענות את היהודים... נילחם בהם מלחמת ג'יהאד... עתידם של היהודים נחרץ, סופם מר. אללה לא ישיבם לחיים עד יום הדין, ואז יעונו בעינויים אכזריים.¹⁸

לבסוף, במהלך ספטמבר 2004, הטלוויזיה הרשמית של הרשות הפלשתינית שידרה דרשות שהטיפו לרצח-עם של היהודים. שני דרשנים התייחסו למסורת האיסלאמית לגבי המאורעות שהתרחשותם הינה תנאי מוקדם להתגשמות "השעה", קץ הקצים. על-פי המסורת "השעה" לא תגיע עד אשר יילחמו המוסלמים ביהודים ויהרגו אותם. בלי השמדת היהודים, אפוא, לא תגיע שעת אחרית הימים.¹⁹

ההסכמים בין ישראל והרשות הפלשתינית, החל מהסכם הביניים בספטמבר 1995, חזרו ותבעו מהרשות הפלשתינית לנקוט בצעדים למנוע הסתה נגד מדינת ישראל. סעיף זה טרם קיים עד היום.

אינטלקטואלים פלשתיניים מכירים בעובדה שישראלים חשים אמפתיה כלפי הבעיה הפלשתינית: "אכן, אין ספק בכך שמנהיגים ישראלים מתייחסים לסבלם של הפלשתינים, אחדים אף הרחיקו לכת ודיברו על זכויותיהם הפוליטיות הגליטימיות".¹² הם גם מודים בכך שהישראלים מביעים אהדה גוברת והולכת כלפי הטררגדיה הפלשתינית. אפילו מנהיגי ישראל הכירו בחשיבות המכרעת של שינוי גישה מרחיק לכת. ואכן חל שינוי גישה עמוק בקרב אוכלוסיית ישראל:

בצד הישראלי נעשה מאמץ נמרץ ומוצלח, מצד מנהיגי מפלגת העבודה, לגמול את הציבור מן הקשר הרגשי שלו עם הגבולות המקראיים של 'ישראל הגדולה'. יצחק רבין ושמעון פרס שבו ואמרו לציבור הישראלי שהחלום על ישראל הגדולה אינו מציאותי ואף הרסני. מסר זה קיבל חיזוקים מהתקשורת הישראלית, לעתים אף מדברים שאנו, העיתונאים, בוחרים דווקא להשמית ולא לפרסם.¹³

בניגוד למגמה בישראל, שינוי הגישה היחיד שחל בקרב האוכלוסייה הפלשתינית הינו – העמקת השנאה כלפי היהודים ומדינת ישראל. יחס זה בולט במיוחד בהקשר לזכות קיומה של מדינת ישראל. כזכור, אחד מ"ההישגים" של הסכם אוסלו היה המכתב שמסר יאסר ערפאת לראש הממשלה יצחק רבין ז"ל, בו הוא מכיר בזכותה של מדינת ישראל להתקיים בשלום ובביטחון. אולם מחקר על תוכניות הלימוד, שהוצג בוועדת החינוך של הכנסת במרס 2002, מגלה שהחינוך המוקנה לתלמידים פלשתינים שולל את קיומה של מדינת ישראל. מדינת ישראל אינה מופיעה במפות המחולקות לתלמידי בתי-הספר הפלשתינים, ובמקומה מופיעה מדינת "פלשתיין", וספר הגיאוגרפיה "מרחבי פלשתיין" מכליל את כל שטח מדינת ישראל בתוך "מרחבי פלשתיין".

הרשות הפלשתינית ניהלה, ועדיין מנהלת, מלחמה עיקשת של הסתה לשנאה באמצעות כל כלי התקשורת, בדרשות הנישאות במסגדים, בעיתונות ובטלוויזיה הפלשתינית הרשמית. ילדים פלשתינים מחונכים להיות לשאהידים – פצצות אנושיות הנשלחות על מנת לטבוח בישראלים. הפסקה הבאה, לדוגמה, מופיעה בספר לימוד:

...דע בני פלשתיין היא ארצך... שאדמתה הטהורה ספוגה בדם קדושים כיוון שזו ארץ קרבות מפוארים ומלחמות: בירושלים, עין חרוד, עכו, חיפה, שער הגיא והנגב. בדיוק כפי שאדמה קדושה זו הושבה לבעליה [בעבר] כך יקרה שנית באמצעות אומץ לבכם ונחישותכם, אם ירצה אללה...¹⁴

זו אינה דוגמה בודדת. ההסתה היא בבחינת אסטרטגיה מכוונת. ההנהגה הפלשתינית משבחת ומהללת את

¹² ראמה חממי, סלים תמ"ר, "ההתקוממות השנייה: סוף או התחלה" *Journal of Palestinian Studies*, חורף 2001, כרך 30 גיליון 2, עמ' 26-5.

¹³ יוסי קליין-הלוי, "א-סימטריה של רח"מים", *National Inter-est*, סתיו, גיליון 65, עמ' 37-44, 2001.

¹⁴ ספר לימוד לשפה הערבית לכיתות ה', מרס 1998.

¹⁵ הטלוויזיה הפלשתינית, 19 במאי 1997. לאחר שסיימה את שירה, ערף את ניגש אליה ונשק לה.

¹⁶ סעיף 'עלי אל-ג'וראן, "השליטה היהודית בכלי התקשורת העולמיים", *אל-ח'אית אל-ג'דידה*, 2 ביולי 1998.

¹⁷ ריאיון בטלוויזיה בתוכנית IslamOnline בתחנת השידור של אל-ג'זירה, 7 בינואר 2002.

¹⁸ *Palestinian Media Watch Bulletin*, 4 בנובמבר 2002.

¹⁹ משה שרון, "המימד האיסלאמי של מלחמת ישראל ערב", מרכז מ"דע להסדר הקבע, אתר של מפלגת מולדת, <www.therightroadtopeace.com/infocenter/2003 index.html>

בדרשה ב-10 בספטמבר הצהיר הדרשן שייח' איברהים מדיראס כי כולם שונאים את היהודים, ההורסים את הכל. לפיכך, כולם רוצים לנקום ביהודים עד השמדתם:

הנביא אמר: התחייה לא תתרחש עד שהמוסלמים יילחמו ביהודים ויהרגו אותם. המוסלמים יהרגו את היהודים ויצהלו, יצהלו לאור ניצחונו של אלה. המוסלמים יהרגו את היהודים והוא יתחבא.²⁰

כעבור יומיים, ב-12 בספטמבר, הדרשן ד"ר מוחמד איברהים מעדי ציטט את החדית²¹ המיוחס למוחמד, בו הוא מבטא את רצון אלה שהמוסלמים יהרגו יהודים לפני "השעה", עת תתרחש התחייה.

אנחנו מנהלים מלחמה אכזרית נגד האחים של הקופים ושל החזירים, היהודים ובני ציון. היהודים יילחמו בך ואתה תשעבד אותם. עד שהיהודי יעמוד מאחורי העץ והסלע. והעץ והסלע יקראו בקול גדול ויאמרו: "הוי מוסלם, הנה יהודי מאחורי. בוא והרוג אותו!"²²

עם מאמצים נמרצים וברבריים שכאלה להטיף לשנאה ולחנך לרצח – היש תקווה כלשהי לפיוס?

אסטרטגיית המו"מ של הצדדים

האסטרטגיה של ערפאת

האלוף עמוס גלעד, שהיה מתאם הפעולות בשטחים מטעם משרד הביטחון, הציג את האסטרטגיה של ערפאת כפי שהוא תפש אותה:

1. ערפאת אינו מוותר על זכות השיבה, ולפיכך הוא נחוש בדעתו לתבוע שבמסגרת כל הסכם שלום, על ישראל לקלוט לשטחה כ-300,000 פלשתינים.
2. בנוסף לכך, המדינה הפלשתינית העצמאית חייבת להיות חופשית לקלוט למעלה מחצי מיליון פלשתינים.
3. בטווח הארוך שואף ערפאת לשלב את הפלשתינים הללו עם 3.2 מיליון הפלשתינים החיים ביהודה, שומרון ועזה, ועם 3.2 מיליון הפלשתינים היושבים בירדן, ליצירת רוב פלשתיני מוחץ בין הים התיכון למדבר העיראקי. התוצאה של המהלך של ערפאת היא ישות פוליטית שתדחק הן את ישראל והן את ירדן. זהו חלומה של ערפאת, אם לא האובססיה שלו. שיחות קמפ-דייוויד נכשלו בעיקר בשל העובדה שערפאת לא יכול היה לוותר על חלום זה. לפי גלעד, ייתכן שערפאת מאבד כוח בשטחי הרשות, אך בשל נאמנותו למטרה הפלשתינית, הוא עדיין נחשב למנהיג על-לאומי ולאומי רב-עוצמה. הוא נחוש בדעתו שבעוד 30 עד 50 שנה תהיה כאן מדינה פאן-פלשתינית גדולה שתתפוס את מקומן של ישראל ושל ממלכת ירדן. במסגרת זמן זו הגורם הדמוגרפי יכריע, וישראל תאבד את הרוב היהודי.

בנאום המאבק, ובעקבותיו צמצום תפקידה של ארה"ב במו"מ הרב-צדדי, הוא עוד אחד מהיעדים האסטרטגיים של ערפאת. אי לכך שואף ערפאת להתערבות האו"ם, מדינות אירופה והעולם המוסלמי למען הפלשתינים.²³

ישנן עדויות לכך שערפאת טרם נטש את 'אסטרטגיית השלבים' שאומצה על-ידי אש"ף בקונגרס הפלשתיני הלאומי בשנת 1974. 'אסטרטגיית השלבים' תומכת בשחרור פלשתינ בשני שלבים. התוכנית גורסת שיש לשחרר כל שעל מאדמות פלשתינ אשר ניתן להשיג באמצעות מו"מ פוליטי עם ישראל, ואז להמשיך את המאבק מתוך השטחים הללו על מנת לשחרר את "פלשתינ הכבושה" כולה. על מנת להגשים חלום זה משתף ערפאת פעולה עם מדינות ערביות אחרות.

תסמונת הקורבן הפלשתיני

הפלשתינים תופשים את ישראל כמדינה חזקה, כוחנית, הנחושה לשמר את שליטתה על השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים. מנקודת ראותם, הם חייבים להתמודד עם "מנטליות של כיבוש ושליטה אשר השתררה בצד הישראלי". קליין-הלוי, מי שחקר לעומק את הסיבות שהביאו לקריסתה של פסגת קמפ-דייוויד, הגיע למסקנה כי:

כבר מתחילה ניכרה אג-סימטרייה בתהליך עשיית השלום בין הפלשתינים לישראלים. הפער בין העוצמה הישראלית לבין החולשה הפלשתינית תורגם לתהליך פוליטי הדורש ויתורים ניכרים מצדה של ישראל – הפיכים רק באמצעות מלחמה – בתמורה להבטחה לשלום מצדם של הפלשתינים: בעיקרו של דבר, שטחים תמורת מילים. אך הא-סימטרייה העמוקה ביותר היא הפסיכולוגית, קרי: א-סימטרייה של רחמים, או ליתר דיוק של רחמים עצמיים. הפלשתינים, כמפסידנים, ממשיכים לראות עצמם כקורבנות, ללא נטילת אשמה על חלקם בהנצחת הסכסוך וללא נטילת אחריות וחלק בתהליך ובסיומו; לאמיתו של דבר, עבור פלשתינים רבים המלחמה אינה על גבולות, אלא על צדק מוחלט, בחזקת קרב הניטש בין הטוב לרע.²⁴

²⁰ Palestinian Media Watch <<http://www.pmw.org.il/>> ספטמבר 2004.

²¹ חדית – אוסף אמר-תיו ומעשיו של הנביא מוחמד אשר סופרו ע"י המוסלמים הראשונים והנאמנים לו ביותר. האמרות הועברו מדור לדור ולפיכך היוו מקור אדיר של הוראות ומנהגים שביקשו המוסלמים לאמץ לעצמם על מנת לחקות את דרכו ואת אורח חייו של הנביא.

²² שם.

²³ אלי כרמון, "האסטרטגיה של ערפאת: לבנוני-ציה והסתבכות בינלאומית", *International Policy Research Institute for Counter-Terrorism*, 16 בנובמבר 2001.

²⁴ קליין-הלוי, 2001.

העמדה הישראלית כלפי הקמת מדינה פלשתינית משקפת יותר מכל את כבדת הדרך שעברו השיחות בין ישראל והרש"פ מאז 1993. ראש-הממשלה יצחק רבין, בשעה שחתם על הסכמי אוסלו ב-1993, דחה באופן נחרץ את אפשרות הקמתה של מדינה פלשתינית. מאז, הקונצנזוס הישראלי השתנה לחלוטין בשל הנסיגה המתמדת מן הקווים האדומים. וכך זזה הקשת הפוליטית כולה שמאלה, עד כי תמיכה בהקמת מדינה פלשתינית הפכה לנחלת הכלל, לרבות הימין הישראלי. לסיכום, מנהלי המו"מ על עתידה של ישראל, שיטבו בעתיד סביב שולחן אחד עם הפלשתינים, חייבים לחרוט על לוח לבם את הערכותיהם של ראש-הממשלה לשעבר ברק ושל שר החוץ לשעבר בן-עמי לגבי ערפאת ואש"פ. רק אם יזכרו את תמרוניו ואת תחבולותיו של ערפאת, יצליחו לחמוק ממלכודות.

האם קץ הסכסוך באופק?

ישראל שואפת לשלום עם שכניה הערבים בכלל, ועם הפלשתינים בפרט. תהליך אוסלו הצטיין באינסוף מפגשים, שיחות, דיבורים וגם פגויות, ברם, אפילו בעיה בסיסית אחת לא באה לידי פיתרון. אחד המכשולים היותר קשים, מנקודת ראות ישראלית, הוא האסטרטגיה הדו-מגמתית של הפלשתינים: מחד, הם רואים עצמם כקורבן המשוחרר מכל אחריות למצבו ולמעשיו בעבר ובהווה. אי לכך, לא חלה עליהם כל חובה להתפשר או לוותר בנושא כלשהו. חובת הוויתורים חלה על מדינת ישראל בלבד. מאידך, רבים מן המנהיגים הפלשתינים, ובמיוחד יאסר ערפאת, אינם בוחלים בשום אמצעי להשיג את מטרתם העיקרית – הקמת מדינה פלשתינית שבירתה ירושלים. יתרה מזו, אין הם רואים כל סתירה בין תמיכתם ביאופק מדיני לבין חלומם על פלשתינ המשתרעת מהים התיכון עד לנהר הירדן. בן-עמי מצביע, בספרו החדש, על הסיבות לכישלון של שיחות קמפ-דייוויד:

קמפ-דייוויד לא נכשלה, אפוא, בגלל טריטוריה, ובגלל הסיפורים על מדינת 'בנטוסטנים' שבכיכול הוצעה לפלסטינים. הוועידה נפלה קורבן לשלושה מיתוסים מכוננים רבי-עוצמה, שהנהגה הפלסטינית לא היתה מוכנה להתפשר עליהם: התנגדות לעצם הזכות המוסרית לקיומה של מדינה יהודית; אתוס הפליטות; ופונדמנטליזם איסלאמי שעיקרו פסילה של כל טענה או זכות היסטורית יהודית על המקומות הקדושים. לא יסיום הכיבוש היה הבעיה.²⁵

מָהם, אם כן, הסיכויים ש'האופק המדיני' יביא לקץ הסכסוך?

הגורמים שהובילו לכישלון תהליך אוסלו

מבט לאחור התברר כי האסטרטגיות שנחשבו מבריקות במהלך המו"מ שקדם להסכם אוסלו, החשאיות וה'התקדמות בשלבים', היוו דווקא גורמים מסייעים לכישלון התהליך, לצד השעיית חוקי הדמוקרטיה, היעדרה של מנהיגות אחראית וכושרו המניפולטיבי המבריק של ערפאת. ליקויי המו"מ הולידו

מן הזווית הפלשתינית, הם הקורבנות ואי לכך לא ניתן לבוא אליהם בדרישות. כל ניסיון לעשות זאת נתפש כ'נגבת דעת'; הנטל שבלקוח סיכונים נופל כולו על כתפיה של ישראל – החובה לבצע ויתורים חלה על ישראל בלבד. פלשתינים, כקורבנות, אין חובות והם אינם נושאים באחריות כלשהי. כפי שניתן לראות, עמדות המו"מ הפלשתיניות משקפות בבירור את תפישת חוסר האיזון בכוחם של שני הצדדים – בעבר, בהווה ובעתיד. אבו-מאזן, הנחשב לפלשתיני מתון ולאחד מבכירי הנושאים והנותנים, תומך באותן דעות. כשנשאל מדוע הפלשתינים לא נענו לבקשתו של בן-עמי לגלות יותר גמישות בקמפ-דייוויד, זעם אבו-מאזן על עצם השאלה:

אני לא מבין למה הוא מתכוון כשהוא אומר 'יותר גמישות'! כשוויתרנו על החלטת החלוקה [1947] וקיבלנו את החלטה 242 – האם זאת לא היתה גמישות?! ויתרנו על חצי מהאדמות שניתנו לנו בהחלטת החלוקה... אנחנו מוכנים לנהל מו"מ, להיפגש, לשוחח. אבל כשאנו מבקשים מהם לוותר, הם מסרבים. אנחנו הרחקנו לכת בווייתורינו.²⁵

לכודים בהזיית 'שלום עכשיו'

אידיאולוגיית 'שלום עכשיו' מבוססת על האמונה שכניעה לדרישות הפלשתיניות תוביל לשלום – עכשיו. אידיאולוגיה זו נגועה בצרות-ראייה קיצונית, כי 'שלום עכשיו' מתמקד רק ביכאן ובעכשיו ורק בעובדות התואמות את אידיאולוגיית השלום. הקנאות לאידיאולוגיה זו חיזקה את הנטייה להפחית ממשמעותה של המציאות העומדת בסתירה לאידיאולוגיה, או להתעלם ממנה לחלוטין. לאידיאולוגיה זו אין מימד של עתיד, אין השלכות, אין תוצאות. האפשרות שקיים סיכון אמיתי ומוחשי שהשלום המושג באמצעות ויתורים מניח את היסודות לפרוץ מלחמה בעתיד, לא עולה בדעתם של המחזיקים באידיאולוגיית 'שלום עכשיו'.

מבט לעבר העתיד

מהלך כתיבת דברים אלה נמשכת האינתיפאדה בה פתחה הרש"פ נגד ישראל. מאז פרצה בשנת 2000 נרצחו למעלה מ-1200 ישראלים; למעלה מ-1500 מאז חתם רבין על הסכמי אוסלו. אלפים נפצעו וחייהם נהרסו; ישראל ממשיכה במאמציה להשגת שלום, אך תנאיו של אותו שלום לוטים בערפל. בהביטנו אל עבר העתיד, היה סביר להניח כי למשפט המפתח הבא, המופיע במכתב של ראש הממשלה לשעבר, אהוד ברק, תהיה השפעה על המו"מ העתידי:

אחת מאבני היסוד של המו"מ היתה העיקרון לפיו 'שום דבר אינו מוסכם עד שהכל מוסכם', עיקרון שהתקבל על דעת שני הצדדים.

עם זאת, עיון חטוף במהלך השיחות בין ישראל והפלשתינים מגלה חיש מהר כי העיקרון שהצדדים יכולים לחזור בהם בכל עת נדחק לתהום הנשייה. הביטול, בדיעבד, של עיקרון זה, מעורר חששות שמא כל מו"מ ישראלי-פלשתיני עתידי יתאפיין בויתורים ישראלים אינסופיים, ללא הדדיות פלשתינית.

²⁵ אבו-מאזן, ריאיון עם השבועון הישראלי כל אל-ערב (ישראל), "אבו-מאזן מדבר על תהליך השלום", אתר MEMRI, דו"ח מיוחד מס. 122, 29 באוגוסט 2000.

²⁶ שלמה בן-עמי, חזית ללא עורף, הוצאת ידיעות אחרונות, 2004.

הסכם פגום שעורר ציפיות שאי אפשר היה לממש אותן. האכזבות והתסכולים הבלתי-נמנעים הפכו את הסכם אוסלו לכישלון שניתן לחזות מראש.

א. השאיות השיחות

כתוצאה מהחשאיות שאפפה את המו"מ:

- איש מבין הנושאים והנותנים, לרבות ראש-הממשלה רבין וראש הצוות הישראלי אורי סביר, לא התייעץ עם מומחים לנושאים שנדונו. לפיכך לא היו בידם הכלים והידע להעריך משמעותם והשלכותיהם של הויתורים של ישראל.
- לא נעשתה הערכה אובייקטיבית של תהליך המו"מ עצמו; רק המעורבים בתהליך עצמם השתתפו במפגשי ההערכה.
- לא היתה כל בקרה על מנהלי המו"מ. במהלך השיחות נטשו הישראלים את הכללים שהם עצמם הציבו, ובעיקר בכל הקשור ליכולתם לחזור בהם מהצעות גישוש. התוצאה היתה שלא היה שום מנגנון פיקוח שיבלום את הסחף בעמדותיה של מדינת ישראל.

ב. ההתקדמות בשלבים

ישראל בזבזה, בשלבים המוקדמים של המו"מ, קלפי מיקוח שהיו חיוניים לשלב ההסדר הסופי. הנושאים השנויים במחלוקת, ירושלים וזכות השיבה, נדחו לשלב ההסדר הסופי. לאחר הפריסה מחדש ב-95% מהשטחים, הציגו הפלסטינים את דרישותיהם הבלתי-מתפשרות. סירובה של ישראל להיכנע היה אחד הגורמים שהוביל לפרוץ האינתיפאדה.

ג. השעיית התהליך הדמוקרטי

- ניהול מו"מ עם ארגון טרור, בניגוד לחוק הישראלי.
- הפרת החוק הישראלי, כגון:
  - סעיף 11ב' בחוק המינהל הקובע שלגוף שלטוני במדינת ישראל אין זכות חוקית לוותר על שטחים במדינה הנמצאים דה-פקטו בתחום שיפוטה, לטובת שום ישות זרה;
  - חוק יסוד: ירושלים, בירת ישראל;
  - חוק יסוד: שטחה של ישראל.
- מניעת דיון בכנסת על הסכם אוסלו על-ידי הפיכת ההצבעה על ההסכם להצבעת אי-אמון בראש-הממשלה.
- שלילת זכותם הדמוקרטית והלגיטימית של המתנגדים להסכם להביע את התנגדותם באופן חופשי על כל במה. במקום זאת, המתנגדים הושמצו נמרצות ונדחקו לשוליים.

ד. העדר מנהיגות אחראית

- הכפפת ביטחונה של מדינת ישראל לאידיאולוגיית השלום היתה בבחינת בגידה באחריות ממשלת ישראל לרווחתם של מדינת ישראל ואזרחיה.
- ערפול וטשטוש ההפרות של אש"פ, לרבות פעולות הטרור.

- התחמקות מנשיאה באחריות לתוצאות החתימה על הסכמי אוסלו.
- פריצת כל קוויה האדומים של ישראל במו"מ עם הפלסטינים, לרבות זכות השיבה.

ה. רדיפה אובססיבית אחרי הסכם

הלהיטות להשיג הסכם הניעה את מנהלי המו"מ הישראליים באוסלו לקבוע תאריכי-יעד סופיים, וכך חשפו את עצמם למניפולציות של הצוות הפלסטיני. חולשה זו התבטאה, בין היתר, באי-עמידה בתנאי הסף שנקבעו בבסיס המו"מ ונטישת עמדות, עקרונות וקווים אדומים שהיו נכסי צאן ברזל של המדיניות הישראלית. כישלונם זה של הצוות הישראלי טבע את חותמו על כל תהליך המו"מ, עד לגסיסתו עם קריסת שיחות טאבה בינואר 2001. וכך, התופעה הבולטת ביותר ביחסים בין ישראל לפלסטינים לאורך תהליך אוסלו היתה הרדיפה הנואשת של ממשלת ישראל אחרי הסכמים. אובססיביות-יתר זו הולידה נטייה עקבית, לאורך המו"מ, להיכנע לדרישות הפלסטינים. מנהיגיה של מדינת ישראל היו לכודים באשליה, או הזיה, כאילו הסכם שלום פירושו שלום, ומכאן שיתהליך שלום ו'הסכם שלום' הם תחליפים לשלום עצמו.

ו. הסתנוורות מיאסר ערפאת

הצוות הישראלי שהופקד על המו"מ באוסלו היה מוכה עיוורון ביחס לאופיו וכוונותיו של יאסר ערפאת. לאורך התהליך התגלה ערפאת כמנהל מו"מ ומניפולטור מבריק, שהצטיין במיוחד בעמידה איתנה על עקרונות. אש"פ חרט

משא-ומתן, תוך הכפפת האינטרסים הישראליים לשאיפות הפלשתיניות.

ההשקעה של מדינת ישראל בתהליך השלום הניבה פירות באושים ולא פירות שלום. ההסכמים לא פתרו את הבעיות האמיתיות שבבסיס הקונפליקט הישראלי-פלשתיני: שלימותה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי, ביטחון לאזרחי ישראל והגנה מפני טרור פיזי וטרור מילולי, ביטול 'זכות השיבה' הפלשתינית והבטחת אחדותה ושלמותה של ירושלים תחת ריבונות ישראל. תחת זאת, תהליך אוסלו יצר בעיות חדשות, הן בזירה הישראלית והן בזירה הבינלאומית, שממשלות ישראל, המתחלפות תדיר מאז 1993, אינן מסוגלות להתמודד עמן.

מדינת ישראל חייבת להמציא את עצמה מחדש כמעוז הביטחון וכחומה בצורה בפני שחיקת זכויותיהם של אזרחי ישראל, ובמיוחד זכות ההגדרה העצמית של היהודים.

היום ברור לכולם, בעיקר מאז פרוץ האינתיפאדה בספטמבר 2000, שהשלום שהוצע לנו בהסכמים ובמשאים-ומתנים השונים, אינו שלום אלא אשליה וסנוור עצמי, ששירתו ומשרתים את צורכי אויבינו ולא את צרכינו. שלל התוכניות החדשות ליישוב הסכסוך הישראלי-פלשתיני, כמו 'מפת הדרכים', הסכם זינבה, 'תוכנית ההתנתקות' – כולן מדברות על הסדרי קבע ולא על שלום. ממשלת ישראל צריכה להעמיד את הדאגה לאזרחי המדינה בראש מעייניה. 'האופק המדיני' ו'תהליך השלום' צריכים להיות כפופים לאינטרסים לאומיים, כאשר לשיקומה של המדינה ולהחזרת האמון של אזרחיה בהגנותם וביציבותם של מנהיגיה, מוקנית העדיפות הגבוהה ביותר. ■

את דרישותיו באבן, ולא זו מהן מאז יזמה ישראל את המו"מ באוסלו בינואר 1993. ישראל, לעומת זאת, נסוגה וויתרה על כל נושא שעלה במהלך המו"מ הישראלי-פלשתיני, החל מהסכם אוסלו עצמו. בולטים במיוחד הוויתורים שהציע ראש-הממשלה לשעבר ברק לערפאת, שעלו על 100% מהשטחים, לעומת ערפאת שוויתר על 2.34%. בנוסף, ערפאת היטיב לגבור על הישראליים בחוש התזמון המופלא שלו. הוא תמיד ידע מתי להציג דרישות חדשות – בדיוק ברגע שהעריך שלישאליים אין ברירה אלא להיכנע.

ששת הגורמים הללו, כל אחד מהם לחוד והשילובים ביניהם – הם שהביאו לכישלון הסכמי אוסלו וגרוותיהם.

השאיפה לשלום

אי אפשר להאשים את היהודים שהם אויבי השלום. התורה טבעה את מושג השלום, העלתה אותו על נס, והביאה לעולם את הכמיהה לשלום עולמי.

אמר הקב"ה: התורה כולה שלום ולמי אני נותנה, לאומה שהיא אוהבת שלום. (פסיקתא דרב כהנה)

מטרת הכתוב כאן אינה לשלול 'עשיית-שלום', אלא לחשוף את הסכנות הטמונות ברדיפה אחר "שלום עכשיו", תוך התעלמות מן המחיר הכרוך בכניעה לתביעות המסכנות את שלומה של מדינת ישראל. המחברת אינה מתנגדת לשלום. היא מגנה את היפוך התפקידים בין ישראל והפלשתינים, כשהאחרונים שולטים ללא-מצרים בכל

"האהבה היא הכוח המניע ההופכת אויב לאוהב".

מרטין לותר קינג